

Nd.

720. Frumvarp til laga

[307. mál]

um breyting á lögum nr. 10 29. mars 1961, um Seðlabanka Íslands.

Flm.: Ólafur G. Einarsson, Matthías Á. Mathiesen, Friðrik Sophusson.

1. gr.

Í stað 13. gr. laganna komi ný grein sem orðist svo:

Seðlabankinn ákveður vexti af útlánum sínum og innlánum svo og önnur kjör. Seðlabankinn ákveður einnig hæstu leyfilegu dráttarvexti af vanskilaskuldum og setur leiðbeinandi reglur um framkvæmd verðtryggingar, svo sem tengingu við skráð gengi erlends gjaldmiðils eða viðurkennda vísitölu.

2. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. september 1979.

Jafnframt falla úr gildi lög nr. 58 1960, með síðari breytingum, og lög nr. 71 1966, með síðari breytingum.

Ákvæði til bráðabirgða.

Seðlabankinn tilkynnir hverjir séu vextir af fjárskuldbindingum þar sem fyrir gildistöku laganna eru ákvæði um breytilega vexti, t. d. hæstu lögleyfðu fasteignalánvexti.

Greinargerð.

Fulltrúar sjálfstæðismanna í fjárhags- og viðskiptanefnd neðri deildar fluttu í des. s.l. breytingartillögu við frv. til laga um breyting á lögum nr. 10 20. mars 1961, um Seðlabanka Íslands. Frv. þetta er efnislega samhljóða breytingartillögunni, sbr. þingskjal 177. Henni fylgdi nefndarálit á þingskjali 176. Í því segir í nær óbreyttri mynd eftirfarandi:

„Lagt er til að Seðlabankinn ákveði einungis vexti af útlánum sínum og innlánum svo og önnur kjör þeirra, auk hæstu leyfilegu dráttarvaxta af vanskilaskuldum. Með því að jafnframt eru felld úr gildi lög um (bann við) verðtryggingu fjárskuldbindinga frá 1966 og okurlögin frá 1960, verður bönkum og sparisjóðum frjálst að ákveða kjör innlána sinna og útlána. Enn fremur geta einstaklingar samið um verðtryggingu fjárskuldbindinga án afskipta Seðlabankans. Eðlilegt er að Seðlabankinn miði dráttarvexti við þau kjör sem innlánsstofnanir ákveða.

Með þessu móti er stórlega dregið úr opinberum afskiptum af verðmyndun á peningamarkaði og frjáls sparifjármyndun mun aukast.

Eðli málsins samkvæmt hlýtur sú gagngera breyting, sem hér er lögð til, að krefjast margvíslegra umbóta á öðrum sviðum, einkum að því er varðar verðlagsmál, gjaldeyris- og skattamál.

Frjáls verðmyndun og virk samkeppni á peningamarkaði þurfa að fylgjast að. Gjalddeyrisviðskipti ættu einnig að verða greiðari og allir bankar og sparisjóðir að geta fengið leyfi til að versla með erlenda mynt. Gengisuppfærsla birgða ætti að veða á móti gengistryggingu afurðalána.

Þótt hér sé lagt til að fella niður lög nr. 58/1960, um bann við okri, dráttarvexti o. fl., er æskilegt, að hluti laganna, a. m. k. 7. gr., haldist áfram í lögum. Æskilegt er, að framkvæmd þeirrar nýskipunar, sem hér um ræðir, gerist í nokkrum áföngum. Um þetta hafa ekki verið sett ákvæði í frv., enda eðlilegt, að viðskiptabankar, sparisjóðir og Seðlabanki hafi samráð um, hvernig þessu skuli háttað.

Í ákvæði til bráðabirgða er kveðið á um, að Seðlabankinn tilkynni hverjir séu vextir af fjárskuldbindingum, þar sem fyrir gildistöku laganna eru ákvæði um hreyfanlega vexti, svo sem hæstu lögleyfðu fasteignalánvexti.

Verðbólga hefur verið mun meiri hér á landi en í nálægum löndum undanfarna áratugi. Á allra síðustu árum hefur verðbólgan verið hér fimmföld á við það sem gerist í helstu viðskiptalöndum okkar. Rætur verðbólgunnar eru margslungnar, en ekki fer á milli mála, að snar þáttur verðhækkana, beint og óbeint, er misvægi á peningamarkaði. Vextir eða ígildi þeirra eru eins og hvert annað vöruverð. Því betri sem ávöxtunarkjör eru, þeim mun meiri er frjáls sparifjármyndun. Því ódýrara sem lánsfé er í raunverulegum verðmætum, þeim mun meiri lánsókn er í lán. Við bætist í óðaverðbólgu spákaupmennska og enn meiri ásókn í lánsfé en ella og flótti sparifjár yfir í eignir, sem síður rýrna að verðgildi í verðbólgunni.

Við þessar aðstæður verða vextir afstætt hugtak og orð eins og okurvextir missa merkingu sína. Bann við verðtryggingu höfuðstóls eða tengsl hans við skráð gengi jafngildir eignaskerðingu hjá lánveitanda og samsvarandi eignaauka hjá lántaka. Handahófskenndar og óréttlátar tilfærslur verða milli manna. Margir halda að þeir séu að græða, þegar þeir eru í reynd að tapa, og þjóðin sem heild getur ekki hagnast á slíkum eignabreytingum.

Afleiðingar þess kerfis, sem við búum við í peningamálum, lýsa sér skýrt og með afdrifaríkum hætti.

Frjáls sparifjármyndun hefur á fáum árum dregist saman um meira en þriðjung miðað við þjóðarframleiðslu, þótt hægt hafi á hruninu við upptöku vaxtaauka-reikninga. Er talið að sparifjármyndun í bönkum og sparisjóðum væri 70 milljörðum króna hærri nú, ef allt væri með felldu. Sala spariskirteina vegur þar nokkuð á móti.

Frjáls verðmyndun á peningamarkaði tryggir hagkvæmasta ráðstöfun fjár. Þótt fjárfesting hafi aukist verulega á síðustu tveimur áratugum, er hagvöxtur hægari en áður. Verðbólgan hefur þannig læðst inn um bakdyrnar og ýtt undir óhagkvæma fjárfestingu og valdið lakari lífskjörum en ella.

Eigið fé fjárfestingarlánasjóða hefur rýrnað þrjátíu fyrir 13—15 milljarða króna bein framlög á fáum árum. Afurðalán eru komin 9—10 milljarða króna fram úr bundnu fé í Seðlabankanum, og er þá hætt að tala um þann tilgang bindiskyldunnar að standa að baki gjaldeyrisvarasjóði.

Erlend lán hafa verið tekin í stórum stíl, þar sem fjárfesting hefur verið meiri en innlendur sparnaður. Peningastofnanir eru skömmtunarskrifstofur og hafa ekki tækifæri til að keppa á jafnréttisgrundvelli. Reynslan bæði hér og annars staðar sýnir, að lánastofnunum fjölgar við þessar aðstæður, þar sem ýmsir hagsmunaaðilar reyna að tryggja sér ákveðinn hluta fjármagnsins. Ríkissjóður hefur skapað sér forgang á markaðnum með útgáfu verðtryggðra spariskirteina, sem innlánsstofnanir hafa ekki fengið að keppa við. Einnig hefur þvingaður sparnaður gegnum skattakerfið aukist. Séu þær aðstæður, sem ríkt hafa hér á landi á sviði peningamála, bornar saman við skipan mála í öðrum ríkjum Norðurlanda og víðar, kemur í ljós, að innlánsstofnanir njóta hér, andstætt því sem þar gerist, einskis frelsis í ákvörðun lánskjara, en Seðlabankinn ákveður alla vexti lögum samkvæmt. Yfirleitt ákveður seðlabanki viðkomandi lands einungis sína eigin vexti, svo sem forvexti og vexti á yfirdrætti, og hefur áhrif á vexti að öðru leyti með kaupum og sölu skuldabréfa o. fl. Í sjálfu sér hefur Seðlabanki Íslands heimildir í lögum til að beina peningamarkaði hérlendis í þennan farveg. Hefur komið fram í ársskýrslu hans, að hann telur það beinlínis æskilegt.

Sú lýsing, sem gefin hefur verið af íslenska peningamarkaðnum, sýnir, að í óefni er komið og finna verður leiðir til að rata út úr ógöngunum.

Þegar bann við verðtryggingu fjárskuldbindinga eða viðmiðun þeirra við skráð gengi erlends gjaldmiðils er fellt úr gildi, hljóta verðtryggðar fjárskuldbindingar að ryðja sér til rúms. Innlánsstofnanir laga sig að breyttum aðstæðum, t. d. að því

er varðar verðtryggingu eða gengisbindingu lána til ákveðins tíma og vexti af skammtímalánum. Sparisjóðir geta sérhæft sig í innlánum og útlánum til langs tíma. Sú innlánsstofnun, sem best er rekin, getur boðið best innlánskjör.

Rétt er að taka fram, að frv. tekur ekki til innlána og útlána fjárfestingarlána-sjóða, sem um gilda sérstök lög. Þegar fram í sækir hlýtur þó að verða samræmi á hinum ýmsu sviðum fjármagns- og peningamarkaðarins, nema þar sem um beina félagslega þjónustu er að ræða. Í reynd er tenging við verðvísitölu eða gengi komin til framkvæmda í mörgum fjárfestingarlánasjóðum.

Með nýbreytni þessari getur lánstími lengst og árleg greiðslubyrði orðið minni í upphafi og jafnari en nú er, en lánsfjáskorturinn hefur einmitt lýst sér í stuttum lánstíma og þungum afborgunum í upphafi. Þetta gildir einnig um vaxtaaukalan, eins og framkvæmd er nú háttað. Telja má vist, að fasteignir lækki í verði, þar sem verðtryggð skuldbinding er meira virði í verðbólgunni en krafa með föstu nafnverði. Hyrfi þar með úr sögunni hin fráleita regla sem bannar að semja um kjör fjárskuldbindinga, er miðist við verðbólgu á hverjum tíma, en síðan má kaupa og selja kröfurnar með afföllum, jafngildum vöxtum, sem óheimildir eru samkvæmt okurlögum.

Lán til íbúðabygginga hækka með meira framboði lánsfjár. Eðlilegt er að veita sérstök lánakjör þeim, sem eru að eignast húsnæði í fyrsta sinn.

Atvinnuvegirnir fá aðgang að meira lánsfé en áður og greiðslubyrði verður léttari í upphafi og jafnari.

Eðlilegt er, að afurðalán útflutningsatvinnuvega miðist við gengisskráningu á hverjum tíma, en fyrirtækin haldi jafnframt gengisuppfærslu birgða. Með þeirri eflingu frjáls sparnaðar, sem verður, er unnt að veita afurðalán og önnur birgðalán af innlendu sparifé, sem væri gengistryggt, í stað þess að taka erlend lán í því skyni.

Með tímanum yrði hægt að tengja gengistryggða reikninga að hluta eða öllu leyti innlausn í gjaldeyri og skipan gjaldeyris mála kæmist þannig í eðlilegt horf.

Þessi grundvallarbreyting á skipan peningamála er forsenda þess, að takast megi að vinna bug á verðbólgu, örva atvinnulíf, auka arðsemi og bæta þar með þjóðarhag. Þetta er leiðin til að treysta gjaldmiðilinn og nauðsynlegur undanfari myntbreytingar.“

Nokkrar breytingar hafa orðið á vaxtamálum á undanförunum mánuðum, eða frá því í desember s. l., þegar nefndarálit það var samið, sem hér hefur verið vitnað til.

Viðskiptabönkum og sparisjóðum hefur verið heimilað að taka á móti sparifé inn á vaxtaaukareikninga til þriggja mánaða. Þá hafa afurðalán í sjávarútvegi verið gengistryggð. Hvort tveggja nýmælið er í samræmi við tilgang þessa frv., en betur má ef duga skal.

Einnig hafa nýlega verið samþykktar með lögum nr. 13 10. apríl 1979, um stjórn efnahagsmála o. fl., ýmsar breytingar á lögum um verðtryggingu sparifjár og lánsfjár. Er þar sumt til bóta, en annað varhugavert. Flutningsmenn þessa frv. telja, að með því sé gert ráð fyrir mun sveigjanlegra og haldbetra kerfi í vaxtamálum og verðtryggingarmálum en skv. hinum nýju lögum.

Samhliða frv. þessu eru flutt frumvörp um lagabreytingar sem því tengjast. Er þar um að ræða frv. til laga um flýtingu á gildistöku ákvæða nr. 56/1978, um verðlag, samkeppnishömlur og óréttmæta viðskiptahætti, og frv. til laga þess efnis að 7. gr. laga nr. 58/1960, um bann við okri, dráttarvexti o. fl., sem falla niður skv. frv. þessu, komi aftast í lög nr. 7 1. febr. 1936, um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa.